

МУЗЕЙ УРОКИ ВОЄННОГО ЛИХОЛІТТЯ

Чи достатньо правдиво й аргументовано висвітлена сьогодні історія нашого міста періоду Другої світової війни? Що знаємо ми про функціонування в час окупації міста окремих організацій та установ, про ставлення чужинців до українського культурного надбання? Подібних питань можна поставити чимало, а віднайти об'єктивні відповіді доволі складно. Спробуємо, проаналізувавши деякі документи і спогади рівнян, дізнатись про діяльність Рівненського краєзнавчого музею в 1941-1944 роках.

Німецько-фашистські урядові й адміністративні установи, що з 1941 року розмістилися в Рівному, яке було визначене окупантами як центр рейхскомісаріату "Україна", впроваджували своїми розпорядженнями "новий німецький порядок". На першому етапі був доволі лояльним до розвитку української культури й освіти. Однак школи, які з початком навчального 1941 року почали діяти, невдовзі перестали функціонувати. Місцевий театр працював впродовж усього окупаційного періоду, про що свідчать постійні оголошення й реклами на сторінках часопису "Волинь", а також численні афіші, які сьогодні можна віднайти в архівах.

Перше повідомлення про музей у Рівному знаходимо в часописі "Волинь" за 1 вересня 1941 року, яке помістив Ю. Шумовський (у той час він займав посаду завідуючого історичного відділу в музеї).

"Міська управа м. Рівного на чолі з п. бургомистром Полікарпом Бульбою прийшла на поміч ініціаторам і науковим працівникам та створила всі необхідні умови на реалізування цього великого загально-українсько-національного діла, даючи технічну і матеріальну допомогу. Збираючи залишки скарбів нашої землі з різних пунктів міста і околиць, засновано у м. Рівному музей, який з бігом часу стане загальноволинським музеєм і репрезентативним осередком української культури та історії нашої Волині. Зараз музей в стадії розвитку і упорядкування. Утворюються відділи: історично-археологічний, етнографічний, мистецький та наукова бібліотека, яка має вже понад 15 тис. книжок... При музеї запроєктовано рівно ж утворення "Товариства Приятелів Науки і мистецтва". Однак відкриття музею відбулося через п'ятнадцять місяців

ри", як я раніше про них думав, а справжні варвари".

Надзвичайно цінною є інформація, яку надала рівнянка Лідія Карпівна Дзівак, яка в той час працювала в музеї. "Я була малолітньою, мені було тоді 14 років, а на вигляд була досить рослою дівчиною, і мене німці могли просто схопити на вулиці і вивезти до Німеччини. Щоб цього не трапилось, мої батьки попросили пана Шумовського, який тоді був директором музею, щоб він мене взяв на роботу секретарем. Пан Юрій погодився, навчив мене друкувати на машинці і я стала працювати в музеї. Музей знаходився на місці, де зараз кінопаляц "Україна", там була маленька вуличка Короленка. Це була єврейська хата зі ставнями на вікнах. Ще на горіщі було таке місце, де євреї відзначали свої "кучки". Будинок мав два входи - з вулиці та з подвір'я. З подвір'я був вхід до бібліотеки, а в музей

могу. Збираючи залишки скарбів нашої землі з різних пунктів міста і околиць, засновано у м. Рівному музей, який з бігом часу стане загальноволинським музеєм і репрезентативним осередком української культури та історії нашої Волині. Зараз музей в стадії розвитку і упорядкування. Утворюються відділи: історично-археологічний, етнографічний, мистецький та наукова бібліотека, яка має вже понад 15 тис. книжок... При музеї запроєктовано рівно ж утворення "Товариства Приятелів Науки і мистецтва". Однак відкриття музею відбулося через п'ятнадцять місяців, як засвідчила та ж газета. "Дирекція міського музею у Рівному, вул. Короленка 6, повідомляє шановне Громадянство, що згідно дозволу пана Гебтскомісара в Рівному відкритий музей дня 4 листопада б.р. для відвідування громадянством і школярами... Рівночасно Дирекція музею і бібліотеки в Рівному висловлює щире подяку жертводавцям, які своїми пожертвами експонатами спричинились до збагачення та поширення музею й бібліотеки. Спеціальну подяку складають: п. О.Левчуку, о. Настоятелю в Церковній Управі с. Понябеля..." Отже, музей у час німецької окупації діяв у будинку на вул. Короленка, яка знаходилась там, де нині майдан Незалежності. У польський період до 1939 року музей у Рівному розміщувався в будинку поруч зі Свято-Воскресенським собором (нині вул. 16 Липня, 4-А). Про події, які передували переміщенню музею з цього будинку на вул. Короленка, писав у своїх спогадах Ю. Шумовський: "Одного разу повідомили мене, що наці забрали будинок Кураторіум і що всі книжки викинули на вулицю та обілляли їх бензином. Випросив я у гебтскомісара д-ра Беєра дозвіл ці книжки врятувати від спалення і забрав з великими труднощами до музейного будинку. Але недовго був цей будинок у наших руках. Прибула до Рівного голова квартири СС і оберш-

до Німеччини. Щоб цього не трапилось, мої батьки попросили пана Шумовського, який тоді був директором музею, щоб він мене взяв на роботу секретарем. Пан Юрій погодився, навчив мене друкувати на машинці і я стала працювати в музеї. Музей знаходився на місці, де зараз кінопаляц "Україна", там була маленька вуличка Короленка. Це була єврейська хата зі ставнями на вікнах. Ще на горіщі було таке місце, де євреї відзначали свої "кучки". Будинок мав два входи - з вулиці та з подвір'я. З подвір'я був вхід до бібліотеки, а в музей - з вулиці. Огорожі біля музею не було, будинок стояв просто на вулиці, яка була маленькою, всього декілька хатинок. Там я працювала в 1943-1944 роках. У музеї було 5 - 6 кімнат, в яких розміщувались археологічний та історичний відділи, природа була. Пам'ятаю велике ліжко Потоцького, ще якісь старовинні меблі. Директором працював Юрій Федорович Шумовський. А з нас, працівників, я пам'ятаю Галину Гладкевич, Олександра Чайку, Галину Давидюк. Музей мав вихідні дні, робота була за графіком. Зарплату одержували в німецьких марках. Я мала арбайткарту і тому вже не боялася ходити по місту. В основному працювала в бібліотеці й моє завдання було видавати абонентам книжки. В бібліотеці були і радянські книжки, які в ту пору були недозволені, але їх ніхто не спаливав, просто зберігали в окремій кімнаті. Німці в бібліотеку майже не заходили, бо німецьких книжок у нас не було. В музей заходили, а в бібліотеку ні."

Про музей тих часів знаходимо інформацію і в газеті "Костопільські вісті" за 1943 рік: "...Старий, непоказний назвний будиночок. В середині кілька кімнат наповнених то книгами, то паперами, а кілька з них нагадують дійсно музей".

(Закінчення в наступному номері)

Галина ДАНИЛЬЧУК,
завідувачка відділу
Рівненського обласного
краєзнавчого музею